

Το μπλόκο του Δουργούτιου -Μέρος 3ο

Γράφει ο **kokkiniotis**

Είναι σχετικά άγνωστες οι συγκλονιστικές λεπτομέρειες της εαμοελασίτικης αντίστασης στους γερμανούς ναζιστές κατακτητές και στα τσολιαδο-ταγματасφалίτικα τσιράκια τους στις γειτονιές της Αθήνας, και πιο συγκεκριμένα **στο Δουργούτι**.

Εύλογα λοιπόν δίνουμε μεγαλύτερη έκταση στο αφιέρωμά μας στο μπλόκο που έγινε ξημερώνοντας η 9η Αυγούστου 1944 **στο Δουργούτι, στα Αρμένικα, στο Φάρο και στη γύρω περιοχή**.

Μπορείτε να διαβάσετε λεπτομέρειες σχετικά με το Μπλόκο του Δουργούτιου στις δύο προηγούμενες αναρτήσεις μας ([9 Αυγούστου 1944: Το μπλόκο του Δουργούτιου και Το μπλόκο του Δουργούτιου -Μέρος 2ο](#)) καθώς και εδώ: [Το μπλόκο του Δουργούτιου -Μέρος 5ο \(τελευταίο\)](#).

Μπορείτε να ακούσετε την εκπομπή “Ράδιο Παντιέρα” της ERTopen που ήταν αφιερωμένη στο μπλόκο του Δουργούτιου [εδώ](#).

Στην προηγούμενή μας ανάρτηση περιγράφεται συγκλονιστικά το χρονικό του μπλόκου όπως το αφηγείται ο αγωνιστής **Γιάννης Κυριακίδης** στο βιβλίο του **«Εθνικοαπελευθερωτικός Αγώνας Νέα Σμύρνη - Φάληρο, 1941-1945»**, Νέα Σμύρνη, 1983.

Από το ίδιο βιβλίο συνεχίζουμε σήμερα την παράθεση αφηγήσεων που έχει συγκεντρώσει ο Γιάννης Κυριακίδης για το μπλόκο στο Δουργούτι.

Καταθέτουν την μαρτυρία τους οι αγωνιστές **Αλέκος Αδαμόπουλος, Γιάννης Φώσκολος και Δημήτρης Βάης**.

Βλέπουμε τον φόβο που είχαν οι γερμανικές δυνάμεις για το χτύπημα από το **Φρουραρχείο του ΕΛΑΣ**.

Τη σημασία και την αποτελεσματικότητα που είχε για τη διάσωση κάποιων έστω ομήρων **η ελασίτικη επίθεση**.

Τη μεθοδικότητα των ταγματасφалιτών και των γερμανικών δυνάμεων κατοχής στον αποκλεισμό ολόκληρων περιοχών ώστε να μην ξεφύγει κανείς από το μπλόκο.

Βλέπουμε ακόμη την αποτρόπαια δράση των **μασκοφόρων**, όπου στην περίπτωση του Δουργούτιου συμμετείχε και μία γυναίκα.

Ένας από τους **μασκοφόρους -«μάσκας»**, στην ορολογία των αγωνιστών της εποχής- ήταν παλιός εαμίτης που λύγισε, έσπασε και είχε στη συνέχεια αυτή τη θλιβερή πορεία. Ήταν ο **Θανάσης Μπαξεβανίδης**.

Βέβαια, και ο **Σαρκίς Καρογλάν**, μετά από σύλληψή του από τους τσολιάδες πήρε αυτόν τον κατήφορο.

Ο τρίτος μασκοφόρος ήταν ο γνωστός **Μηνάς από το Δουργούτι**. Έρχεται η στιγμή που 'οι μάσκες πέφτουν', κι αυτή η στιγμή ήρθε πολύ γρήγορα στην περίπτωση του συγκεκριμένου μπλόκου. Για έναν από τους τέσσερις μάλιστα, τον Θανάση Μπαξεβανίδη, **η μάσκα έπεσε κυριολεκτικά: του την αφάιρεσε ο αγωνιστής Σταύρος (Δημήτρης Μπαρουτίδης, στέλεχος του Διαμερίσματος της Επιτροπής Πόλης) που εκτελέστηκε επί τόπου όπως είδαμε στην προηγούμενή μας ανάρτηση.**

Την τετράδα των **μασκοφόρων** συμπλήρωνε μια γυναίκα, για την ταυτότητα της οποίας είχαν ειπωθεί διάφορες εκδοχές. Έτσι ο Γιάννης Κυριακίδης αποφεύγει στο βιβλίο του να αναφέρει το όνομά της.

Μια νεαρή γυναίκα επίσης, η Αστέρω, συμμετείχε σαν επικεφαλής σε ομάδα βασανιστών τσολιάδων, παίρνοντας μέρος και η ίδια στα βασανιστήρια.

Να συμπληρώσουμε ότι στα θύματα του μπλόκου, πρέπει να προστεθούν και όσοι δεν εκτελέστηκαν επί τόπου αλλά έχασαν τη ζωή τους στη συνέχεια σαν όμηροι.

Δυο τελευταίες παρατηρήσεις:

-Βλέπουμε ότι καθώς **οι Αρμένιοι ήταν δραστήριοι στην αντίσταση και την αριστερά** στην περιοχή, οι ταγματασφαλίτες είχαν φροντίσει να έχουν πληροφοριοδότη και μάλιστα **μασκοφόρο τον Αρμένιο Σαρκίς Καρογλάν**.

-Από τις αφηγήσεις προκύπτει ακόμη, ότι συχνά οι μασκοφόροι 'έδειχναν' κάποιους κατοίκους με κριτήριο **τα προηγούμενα που είχαν μαζί τους** οι ίδιοι και όχι απαραίτητα την αντιστασιακή τους δράση.

Θα συνεχίσουμε το μικρό αυτό αφιέρωμα σε επόμενες αναρτήσεις.

ΔΙΗΓΗΣΗ Αλέκου Αδαμόπουλου και Γιάννη Φώσκολου

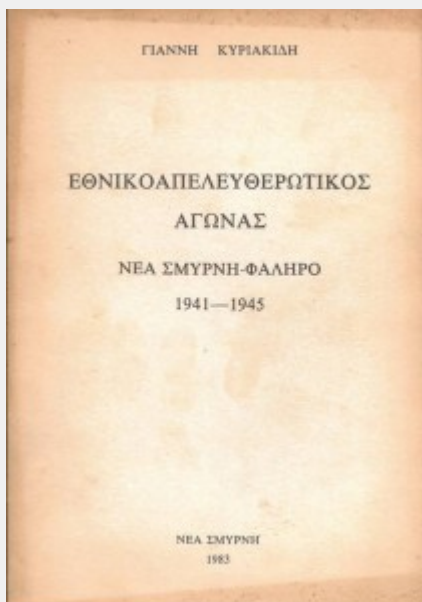
Από το πρωί είχαμε πληροφορίες για το Μπλόκο. Άλλος έλεγε ήταν στο Δουργούτι, άλλος στο Κατσιπόδι, κι άλλοι μιλούσαν για το Φάρο και τα Ταταύλα.

Ετοιμαζόμασταν για μάχη. Χωρίς να έχουμε κάτι συγκεκριμένο για το πού θα χτυπούσαμε και πότε. Πριν τις 10 μας ειδοποίησε το Τάγμα να είμαστε έτοιμοι για επίθεση, σε συνδυασμό με την Καλλιθέα. **Εμείς θα χτυπούσαμε από τη Δεξαμενή προς το Φάρο. Οι Καλλιθεάτες από τον Ιλισσό.** Για την ώρα θα μας ειδοποιούσαν.

Πράγματι μας ειδοποίησαν το μεσημέρι. **Χτυπήσαμε από τη Δεξαμενή κατά τις 2.30. Στη δύναμη του Φρουραρχείου μας είχαν προστεθεί και αρκετοί ΕΛΑΣίτες του Λόχου Νέας Σμύρνης.**

Οι φασίστες υποχωρούσαν. Παρά τη μεγάλη καταστροφή που είχαν κάνει, **έφευγαν από φόβο μεγαλύτερων επιθέσεων του ΕΛΑΣ, όταν θα νύχτωνε.**

ΔΙΗΓΗΣΗ Δημήτρη Βάη

Από την αρχή της κατοχής δούλευα στη Φορντ απέναντι στην Πάντειο. Το 1942 οργανωθήκαμε στο ΕΑΜ. Τότε κάναμε ένα συστηματικό σαμποτάζ, στις μηχανές που επισκευάζονταν. Ρίχναμε ζάχαρη ή ψιλή άμμο στις μηχανές.

Όταν το σαμποτάζ αποκαλύφτηκε βγήκα στην παρανομία και με πλαστή ταυτότητα άνοιξα ένα ταβερνάκι στην οδόν Αμασειάς και Πανόρμου 10. Το μαγαζάκι χρησιμοποιούνταν **σαν γιάφκα απ' τον ΕΛΑΣ** και πολλοί ΕΛΑΣίτες περνούσαν απ' εκεί.

Στις 9/8/44 το πρωί ώρα 5 έως 5.30 ακούσαμε **μεγάφωνα (τηλεβόες) που φώναζαν.**

«Μαζευτείτε. Όλοι οι άνδρες από 15 έως 60 ετών στην πλατεία Φάρου».

Μαζί στο σπίτι έμενε και ο ανηψιός μου Κώστας Μανωσίδης, που τότε ήταν 18 χρόνων και τελείωνε το γυμνάσιο. Ο πατέρας του ήταν στο βουνό, αντάρτης του ΕΛΑΣ.

Κατάλαβα αμέσως τι μας περίμενε αν πηγαίναμε στο Φάρο. Αποφασίζουμε να βρούμε και να φύγουμε προς **Νεκροταφεία και Βουρλοπόταμο**. Από διάφορες κατευθύνσεις ακούγονταν πυροβολισμοί. Γινότανε μάχη. Πήραμε αντίθετη κατεύθυνση, προχωρώντας προς **Σκατζουράκη**. Δύο στενά παρακάτω μας σταματούν 5-6 τσολιάδες, που ήταν περίπολο. Στη γωνιά είχαν πολυβολείο.

«Γιατί πάτε καταδώ, μας λένε, δεν ακούσατε το χωνί;»

«Μα αποκεί γίνεται μάχη», απάντησα τάχα φοβισμένα.

«Να πάτε προς τα κει, στο Φάρο» πρόσταξε και μας ωθούσαν κατεκεί.

Προχωρήσαμε προς τα κει, κατηφορίζοντας λιγάκι, μήπως βρούμε καμιά διέξοδο **προς το Μπραχάμι**. Σύντομα αντιληφτήκαμε πως όλοι οι δρόμοι ήταν κλεισμένοι. Ενας νεαρός, που προσπαθούσε να διαφύγει, έπεσε στην παγίδα τους, τον πυροβόλησαν και τον σκότωσαν στην οδό Δαρδανελίων, κοντά στο σπίτι της Μαρίνας που είχαν δολοφονήσει πριν λίγους μήνες.

Προχωρούσαμε αργά και όπου δεν είχαμε μπροστά μας Τσολιάδες, πισωγυρίζαμε. Οι πυροβολισμοί έπεφταν όλο και πιά αραιοί, όσο που έπαψαν σχεδόν εντελώς. Η τρομοκρατία όλο και μεγάλωνε.

Φτάσαμε στο Φάρο περασμένες 7.30. Ηδη είχαν γίνει μερικές εκτελέσεις.

Όσοι ήταν εκεί καθόντουσαν κάτω. Μας κάθησαν κι εμάς. Μασκοφόροι δεν είχαν εμφανιστεί.

Τσολιάδες, Γερμανοί και Ασφαλίτες τριγύριζαν ανάμεσά μας. Χτυπούσαν και έβριζαν χυδαιότατα, ακατονόμαστα. Σε λίγο ξεχωρίζουν 4-5 από τους καθισμένους. Τους δέρνουν αλύπητα, τους βρίζουν τους χτυπάν με τα κοντάκια των όπλων τους, τους τραβούν απτά μαλλιά και τους σέρνουν. Συνεχώς τους φωνάζουν και τους ρωτάν.

«Πού είναι ρε οι άλλοι. Μαρτύρα γιατί σε φάγαμε».

Κανείς δεν τους απαντούσε. Αυτοί όλο και περισσότερο λυσσαγόνανε. Η σιωπή των θυμάτων τους, τους σκύλιαζε κυριολεκτικά. Η συμπεριφορά τους δεν είχε πια τίποτε το ανθρωπινό.

Όταν οι βασανισμένοι δεν μπορούσαν να σταθούν πια στα πόδια τους, και έπεφταν κάτω τους κλωτσούσαν και τους πατούσαν στην κοιλιά, στο κεφάλι, στο λαιμό.

Όποιον έβλεπαν και δεν άντεχε πια τον έδιναν σένα Γερμανό εκτελεστή που τον εκτελούσε στον τοίχο στο σπιτάκι απέναντι στην Μάντρα.

Εναν-έναν τους εκτέλεσαν και τους 5. Ενώ η τρομοκρατία συνεχίζονταν μέσα στους μαζεμένους στην πλατεία.

Τώρα εμφανίστηκε και **μια τσολιαδίνα. Ορθια πάνω σ' ένα θωρακισμένο αυτοκίνητο (τανκ) βρίζει χυδαιότατα και απειλεί να μας πατήσει με το τανκ.**

Ενας τσολιάς φωνάζει: «Όσοι είναι του Γυμνασίου να βγούν έξω».

Βγήκαν 5-6 παιδιά. Κάνει να σηκωθεί και ο ανηψιός μου. Τον συγκρατώ, τραβώντας τον από μανίκι. Δεν ξέρεις τι γίνεται μ' αυτούς.

Παίρνουν τα παιδιά. Τα χτυπούν και ένα-ένα τα παραδίνουν στον εκτελεστή. Τα εκτελεί στο σπιτάκι. Μια μικρή ανάπαυλα ακολουθεί. Λες και οι δήμιοι κουραστήκανε. Μόνο κάτι βρισιές ακούγονται για λίγο.

Ο εκτελεστής μένει για λίγο άεργος. Πλησιάζει και περιεργάζεται τους καθισμένους. Το μάτι του πέφτει και καρφώνεται σε κάποιον. Τον κοιτά επίμονα αυτός ανατριχιάζει, τρέμει, παρακαλά. Μη, όχι εμένα. Εχω παιδιά. Λυπηθείτε τα παιδιά μου. Ποιός θα τα ζήσει; Ο Γερμανός τον τραβά, αυτός αντιστέκεται, φωνάζει. Ο Γερμανός δεν πρόκειται να χασομερήσει, τον χτυπά με το αυτόματο. Μια ριπή και ο άνθρωπος είναι νεκρός εκεί μπροστά μας.

Σε λίγο έρχονται οι μασκοφόροι. Στην αρχή ένας, κατόπιν άλλοι δυό. Όλοι φορούσαν ένα τσουβάλι ανάποδα απο κεφάλι, που είχε δυό τρύπες μπροστά, ψηλά. Θα ήταν περίπου 11 η ώρα. Ο ήλιος έκαιγε δυνατά. Η τρομοκρατία όλων των φασιστών έφτασε στ' αποχώρητο.

Ο μασκοφόρος περνούσε μπροστά μας. Όλοι είμαστε υποχρεωμένοι να έχουμε τεντωμένο το λαιμό και να τον κοιτάμε στα μάτια.

Όποιον υπέδειχνε ο μασκοφόρος, τον άρπαζαν δυό τσολιάδες και με κλωτσιές και χτυπήματα τον παρέδιναν, χωρίς καμιά άλλη διαδικασία, στον εκτελεστή. Αυτός τον εκτελούσε αμέσως στο ίδιο μέρος.

Πιστεύω ότι όλοι οι εκτελεσμένοι εκεί πρέπει να ήσαν πάνω από 50. Μεταξύ αυτών και ο **Κεβόρκ Γουγκασιάν αδελφός του Αντρανίκ, καπετάνιου του ΕΛΑΣ, που είχε σκοτωθεί σε μάχη με τους Γερμανοτσολιάδες λίγες μέρες πριν εκεί κοντά.**

Τελευταίος εκτελέστηκε ένας νεαρός 16-17 ετών. Τον έφερναν δεμένο, με κλωτσιές και με γροθιές. Αυτός φώναζε συνέχεια. «Δεν ξέρω τίποτα. Δεν έκανα τίποτα.» Τον χτυπούσαν με τους υποκόπανους. Αυτός τα ίδια.

Κάποτε σταμάτησαν. Ενας τσολιάς του λέει, πεινάς ρε; Ναι, λέει ο νέος. Του δίνει λίγο ψωμί, που αυτός τρώει με βουλιμία. Πριν τελειώσει τον βουτά ο Γερμανός και του στήνει το αυτόματο. Τον πηγαίνει προς τον τοίχο. Αυτός φωνάζει. Σε μιά στιγμή ορμά και του πιάνει το αυτόματο απτην κάνη. Παλεύουν. Αλλά η πάλη είναι άνιση. Ο Γερμανός πολύ δυνατότερος υπερισχύει. Κρατά το αυτόματο, του ρίχνει μια ριπή στην κοιλιά και τον σκοτώνει.

Οι εκτελέσεις τελείωσαν. Τους υπόλοιπους μας πήγαν στο **Χαϊδάρι**. Χιλιάδες άνδρες στη γραμμή. Περάσαμε απ' τούς δρόμους, Ακροπόλεως - Αλωπεκής [**σημερινή Αμβροσίου Φραντζή, σ.σ.**] - Συγγρού. Στην αρχή της Συγγρού στο Αγαλμα του Βύρωνα παίρνουν πολλούς για το Γουδί. Οι υπόλοιποι συνεχίζουμε την Πανεπιστημίου -Πειραιώς - Ιερά Οδό και καταλήγουμε στο Χαϊδάρι.

Απεκεί μας πήραν στις 16/8/1944 και μας πήγαν στο Ρουφ, όπου μας έδωσαν κάτι ρούχα — οι περισσότεροι είμαστε με τα κοντομάνικα. Μας έβαλαν σε κάτι βαγόνια, που χρησίμευσαν για μεταφορά ζώων, μας έκλεισαν μέσα και μας άνοιξαν όταν φτάσαμε, μετά από πολλές περιπέτειες, στη Γερμανία. Εκεί μας έβαζαν να δουλεύουμε στις πιο βαρείες δουλειές, συνήθως στο ύπαιθρο.

Γυρίσαμε μήνες μετά την συνθηκολόγηση της Γερμανίας. Από την ομάδα που είμαστε μαζί ένας δεν γύρισε, υπέκυψε εκεί.

Το μπλόκο του Δουργυτιού -Μέρος 4ο

Γράφει ο **kokkiniotis**

Στο πλαίσιο του αφιερώματός μας στο μπλόκο που έγινε ξημερώνοντας η 9η Αυγούστου 1944 στο Δουργούτι, στα Αρμένικα, στο Φάρο και στη γύρω περιοχή, έχουμε κάνει τρεις προηγούμενες αναρτήσεις: [9 Αυγούστου 1944: Το μπλόκο του Δουργυτιού, Το μπλόκο του Δουργυτιού -Μέρος 2ο](#) και Το μπλόκο του Δουργυτιού -Μέρος 3ο.

Από το βιβλίο του **Γιάννη Κυριακίδη «Εθνικοαπελευθερωτικός Αγώνας Νέα Σμύρνη - Φάληρο, 1941-1945»**, Νέα Σμύρνη, 1983, συνεχίζουμε σήμερα την παράθεση μαρτυριών αγωνιστών που έζησαν, με διαφορετικό τρόπο ο καθένας, τα δραματικά γεγονότα.

Καταθέτουν την μαρτυρία τους οι αγωνιστές **Γιάννης Βαπορίδης, Θεόφιλος Γαβριελάτος, Αντίλ Μπερμπεριάν και Αλέκος Μπιμπίκος**.

Όσοι γνωρίζουν την περιοχή, αντιλαμβάνονται από τις διηγήσεις την τεράστια έκταση της επιχείρησης των ταγματασφαλητών, των σοβιάδων και των γερμανικών στρατευμάτων κατοχής, καθώς είχαν κυριολεκτικά ζώσει μια έκταση από το **Δουργούτι** και το **Νέο Κόσμο** μέχρι τον **Άη-Γιώργη** και τη **Νέα Σμύρνη** ως στα σύνορα με το **Μπραχάμι**.

Βλέπουμε ακόμη ότι από την παραμονή είχαν διανυκτερεύσει στην περιοχή **δυνάμεις του ΕΛΑΣ από Βύρωνα, Καισαριανή, Κουπόνια που είχαν απαγκιστρωθεί από το μπλόκο στις 7 Αυγούστου στο Βύρωνα**.

Να σημειώσουμε ότι στην ευρύτερη περιοχή είχαν γίνει πολλά άλλα μικρότερης έκτασης μπλόκα, το συγκεκριμένο όμως μπλόκο της 9ης Αυγούστου αναφέρεται στις διηγήσεις ως **«το μεγάλο Μπλόκο»**.

Παρατηρούμε πως από το σύνολο των διηγήσεων, αναδεικνύεται το γεγονός ότι οι ΕΛΑΣίτες δεν είχαν κυρίως την ψυχολογία του αμυνόμενου και διωκόμενου, **όσο την ψυχολογία του αγωνιστή του λαού που χτυπάει τους γερμανούς κατακτητές και τους άθλιους ντόπιους συνεργάτες τους**.

Είδαμε στις προηγούμενες αναρτήσεις μας την αποτελεσματικότητα που είχε το χτύπημα του ΕΛΑΣ στη διάσωση πολλών από τους ομήρους. Άλλωστε, γι' αυτό οι Γερμανοί ναζιστές επισπεύσανε την αναχώρησή τους από την περιοχή, ακριβώς **για να αποφύγουν την νυχτερινή εμπλοκή με τις δυνάμεις του ΕΛΑΣ** που ήταν σίγουροι ότι δεν θα την αποφεύγανε.

Συνέχισαν βέβαια το άθλιο έργο τους στο Χαϊδάρι, όπου εκτός από τα βασανιστήρια και τις εκτελέσεις, έφεραν και εκεί **τους ίδιους μασκοφόρους** για να συνεχίσουν την αναγνώριση αγωνιστών.

Βλέπουμε πώς ο Αλέκος Μπιμπίκος, **αναγνωρίζει πίσω από τη μάσκα** τον παλιό συμμαθητή του **Θανάση Μπαξεβανίδη**.

Βλέπουμε επίσης, για άλλη μια φορά, πώς **οι μασκοφόροι 'έδιναν' και ανθρώπους με τους οποίους είχε τύχει να τσακωθούν τις προηγούμενες ημέρες**.

Θα συνεχίσουμε στο επόμενο -τελευταίο- κομμάτι του αφιερώματός μας, με την αφήγηση του **Γιάννη Παγανέλη** και το επίμετρο του **Γιάννη Κυριακίδη**.

Διήγηση Γιάννη Βαπορίδη

Το κάψιμο του συνοικισμού μετά το μπλόκο του Δουργουτιού, έργο του Κώστα Πλακωτάρη

Στην κατοχή μέναμε στην οδό Βοσπόρου 26. Το πρωί του Μπλόκου **ακούσαμε τους πυροβολισμούς της μάχης**. Κατόπιν τα χωνιά που καλούσαν τον κόσμο στην πλατεία Φάρου.

Εμείς μέيناμε όλοι στο σπίτι. Μέχρι τις 10 φαινότανε ήσυχια. Δεν είχαμε να φάμε τίποτε και έπρεπε ένας από την οικογένεια να πάει για ψωμί. Τα δελτία μας τα είχαμε στου Τσανακαλιώτη το φούρνο.

Παίρνω λοιπόν εγώ όλα τα δελτία και σαν μικρότερος, ήμουν τότε στα 17, ξεκινώ για το φούρνο. Με προφυλάξεις έφτασα στην Αγίας Σοφίας. Απέναντι στο φούρνο του Τσανακαλιώτη, μια ομάδα Ιταλών και Γερμανών με σταματά και αρχίζει τις ερωτήσεις. Προσπαθώ να τους εξηγήσω ότι πάω στο φούρνο απέναντι για ψωμί. Δεν ακούν τίποτε. Φωνάζουν ένα περίπολο τσολιάδων και με παραδίδουν.

Αυτοί με πάνε προς την **Αγία Φωτεινή**. Εκεί έχουν σταθμό και πολυβολείο. Υπάρχουν και άλλοι πιασμένοι. Μας παραλαβάνουν άλλοι τσολιάδες που βρίζοντας και κλωτσώντας μας μας πάνε και μας παραδίνουν σε μια ομάδα στην **γωνία Αιγαίου και Δαρδανελίων**. Αυτοί μας πάνε στην **πλατεία Φάρου** και μας βάζουν να καθίσουμε κοντά σε πολλούς άλλους.

Ο χώρος εκεί ήταν γεμάτος. Η τρομοκρατία αφόρητη. Η ώρα θα ήταν πια 11 και παραπάνω. **Περνά ο μασκοφόρος**. Κοιτά έναν-έναν μας καλά. Εμείς έπρεπε να τον κοιτάμε ίσια στα μάτια. Δηλαδή στις τρύπες του τσουβαλιού.

Οποιον υπόδειχνε ο Μασκοφόρος τον έδιναν σ' έναν Γερμανό S.S., και τον εκτελούσε με αυτόματο.

Ετσι εκτελέστηκαν γύρω στους 30.

Κατά τη 1 μ.μ. τελείωσαν οι εκτελέσεις. Οι γερμανοί πήραν **1000-2000 ομήρους ακολουθώντας την Ακροπόλεως - Φραντζή - Συγγρού - Αμαλίας - Πανεπιστημίου - Πειραιώς - Ιερά οδό, φτάσαμε στο Χαϊδάρι.**

Εκεί εγώ έμεινα πάνω από μήνα. Πολλές φορές **έφεραν εκεί μασκοφόρους για αναγνώριση**. Πολλούς πήραν για τη Γερμανία. Άλλοι γύρισαν μετά τη λήξη του πολέμου, άλλοι όχι. Πέθαναν εκεί.

Εμένα με άφησαν όταν άρχισαν να αδειάζουν το Χαϊδάρι.

Πολλοί γείτονες πιάστηκαν τότε και γύρισαν κατόπιν από το Χαϊδάρι ή την Γερμανία. Απαυτούς θυμάμαι τον Ζαχαριόγλου που έμενε γωνία Βαπορίδη-Αμισσού. Τους αδελφούς Ροδοκανάκη, τον Ανέστη Παπαδόπουλο, τον Σοφοκλή Λιζάρδη, τον Φάνη Ορφανό — τον Βασίλη Κοσταρίδη που τον έπιασαν στο σπίτι του, αλλά τον άφησαν σαν υπερήλικο.

Διήγηση Θεόφιλου Γαβριελάτου

Εκείνη την εποχή ήμουνα μικρό παιδί.

Εχει όμως χαραχτεί στη μνήμη μου πως το βραδάκι της παραμονής του μπλόκου, **είχαν έρθει κάτι ΕΛΑΣίτες Κιςαριανιώτες. Θυμάμαι καλά τις γυναίκες που έτρεχαν να μαζέψουν τρόφιμα, για να τα δώσουν στους ΕΛΑΣίτες.**

Το πρωί, πριν ξημερώσει έγινε μάχη. Σκοτώθηκαν πολλοί. Έτσι έλεγαν οι μεγαλύτεροι. Το πρωί φώναζαν όλους τους άνδρες στην πλατεία του Φάρου.

Πήγε και ο Πατριός μου Τάσος Κασάνος. Δεν ξαναγύρισε. Τον σκότωσαν εκεί. **Τις άλλες μέρες μάθαμε πως τον είχε γνωρίσει ένας τσολιάς με τον οποίο είχαν τσακωθεί, λίγες μέρες πριν, σε μια ταβέρνα στην Αθήνα για ασήμαντη αφορμή.** Ολο το πρωί ήμουνα κοντά στο σπίτι, είδα μόνο τσολιάδες να τριγυρνούν.

Διήγηση Αντίλ Μπερμπεριάν

Μέναμε στο **συνοικισμό Νέας Αρμενίας της Νέας Σμύρνης**, στην οδό **Εθνικής Στέγης 50**, από το 1939.

Το πρωί της 9 Αυγούστου 44, ξυπνήσαμε με μια μεγάλη ανησυχία. **Έξω γινόταν χαλασμός, μάχη. Κατόπιν χωνιά ειδοποιούσαν να συγκεντρωθούμε όλοι στην πλατεία ΦΑΡΟΥ.**

Καθυστερήσαμε αρκετά, μη ξαίροντας τι να κάνουμε. Καμιά 15 είμαστε συγκεντρωμένοι έξω απτα σπίτια μας συζητώντας και προσπαθώντας να βρούμε τρόπο να γλυτώσουμε. Μας μάζεψε απεκεί ένα περίπολο τσολιάδων. Με βρισιές, κλωτσιές και απειλές μας πήγε στην πλατεία.

Μας υποχρέωσαν να καθίσουμε. Διάφοροι φασίστες κυκλοφορούσαν χτυπώντας, βρίζοντας και τρομοκρατώντας. Θάταν 11 όταν ήρθε ο **Κουκουλοφόρος**. Επρεπε να τον κοιτάμε στα μάτια. Οποιος δεν το έκανε τον έστελναν στον Γερμανό για εκτέλεση. Το ίδιο και όποιον υπέδειχνε ο κουκουλοφόρος. Χωρίς καμιά άλλη διατύπωση τον έπαιρναν, τον παρέδιναν στον Γερμανό εκτελεστή, που τον εκτελούσε εκεί αμέσως στο σπιτάκι.

Ο κουκουλοφόρος έφτασε μπροστά μας, σηκώνει το χέρι δείχνει τον αδελφό μου

τον Αμπαρτσούμ. Ενα ηλεκτρικό ρεύμα λες και με διαπερνά. Δεν μπορώ να κουνηθώ. Βλέπω το αδελφάκι μου στα χέρια του Δήμιου. Λίγα δευτερόλεπτα και μια ριπή τον ρίχνει κάτω. Δεν θα τον ξαναδώ! Η εικόνα του όρθιου μπροστά στο αυτόματο του δήμιου θα είναι η τελευταία και που θα μου μείνει για πάντα... Μάθαμε αργότερα ότι **ο κουκουλοφόρος ήταν ένας Σαρκίς Καρογλάν.**

Κατά τη μία περίπου σταμάτησαν οι εκτελέσεις. Μας έβαλαν στη γραμμή και με τα πόδια πήγαμε στο Χαϊδάρι.

Τις επόμενες μέρες ήρθαν και άλλοι κουκουλοφόροι για αναγνώριση. Ενας απαυτούς **ο Μηνάς**, υπέδειξε τον **Καρμπέτ Σετιάν**. Είχαν πριν καιρό **τσακωθεί σ' ένα σουβλατζίδικο στο Δουργούτι**. Τον Καρμπέτ τον πήραν, μαζί μ' έναν άλλον, από Χαϊδάρι και τον εκτέλεσαν στο Πικέρμι.

Εμένα με μια ομάδα 580 ατόμων, μας πήραν στις 18 Αυγούστου. Μας πήγαν στο Σταθμό Λαρίσης. Μας φόρτωσαν σε φορτηγά βαγόνια, 36 σε καθένα και 2 Γερμανοί φρουροί.

Μπαίνοντας στην Γιουγκοσλαβία, έγινε αεροπορική επιδρομή. Οι Γερμανοί μας κλείδωσαν και μας άφησαν εκεί. Αυτοί πήγαν να κρυφτούν. Φτάσαμε στη Γερμανία χωρίς να βγούμε απτά βαγόνια, που έμειναν κλειδωμένα. Εκεί μας χρησιμοποίησαν στις πιο βαρείες δουλειές. Σκαψίματα, καθαρίσματα βομβαρδισμένων και άλλα. Πάντα πεινασμένοι, με το ελάχιστο φαγητό που μας έδιναν και κινδυνεύοντας απτούς βομβαρδισμούς. Αυτό συνεχίστηκε μέχρι τέλη του Απρίλη 1945, που Γαλλικές δυνάμεις μας απελευθέρωσαν. Γυρίσαμε στα σπίτια μας στα τέλη 1945.

Διήγηση Αλέκου Μπιμπίκου

Μέναμε με την οικογένειά μου στον **Αη-Γιώργη**, δίπλα στο φούρνο του Γκιώνη. Τότε εργαζόμουν σαν τεχνίτης και **ανήκα και στον ΕΛΑΣ της συνοικίας.**

Το πρωί της 9 Αυγούστου ξυπνήσαμε νωρίς. Κάτι έκτακτο συνέβαινε. Αλλά καμιά ειδοποίηση δεν είχαμε. Όταν άρχισαν τα χωνιά να καλούν σε συγκέντρωση, βγήκα από σπίτι και παίρνοντας αντίθετη κατεύθυνση προσπάθησα να διαφύγω, ή να συναντήσω κάποιον απτή διμοιρία μου. Δυστυχώς δεν κατάφερα τίποτα.

Σε κάθε σχεδόν γωνιά ήταν Τσολιάδες και άλλοι φασίστες, που ανάγκαζαν τους άνδρες να πηγαίνουν προς την πλατεία.

Εκεί καθιστοί ή γονατισμένοι, κάτω από αφόρητη τρομοκρατία, χτυπήματα και εκτελέσεις, περιμέναμε κάτω από καυτερό ήλιο. Χωρίς νερό είχαμε κυριολεκτικά στεγνώσει. Οι τσολιάδες γύριζαν ανάμεσά μας και κάθε τόσο σήκωναν και κάποιον, τον χτυπούσαν τον κλωτσούσαν έβριζαν χυδαιότατα και τον παρέδιδαν στον Γερμανό που τον εκτελούσε δίπλα στη μάντρα πίσω στο σπιτάκι.

Κατά τις ένδεκα **ήρθαν οι μασκοφόροι**, πρώτα ένας, ύστερα άλλοι δυο. Οποιον έδειχναν, τον άρπαζαν οι τσολιάδες και με κλωτσές-μπουνιές, χτυπήματα με τα κοντάκια των όπλων τον πήγαιναν στον απαίσιο εκτελεστή Γερμανό που τον εκτελούσε με μια ριπή.

Σωρός ήταν τα πτώματα όταν κατά τις 1 παρά 10" το μεσημέρι, καταφτάνει ο Γερμανός Διοικητής των S.S. και φωνάζει με τηλεβόα, πολλές φορές προς διάφορες κατευθύνσεις,

«ΑΛΕΣ ΣΤΟΠ». Τότε όλα σταμάτησαν μας σήκωσαν όρθιους και άρχισε η διαδικασία για την ομηρία. Χιλιάδες άνδρες στη γραμμή. Απτά πλάγια Τσολιάδες, Ασφαλίτες, Γερμανοί, Ιταλοί και κάθε είδους φασίστες με τα όπλα έτοιμα για δράση, χτυπούσαν και έβριζαν συνέχεια.

Εμάς, γραμμένους σε μια κατάσταση 81 άτομα, μας πήγαν στο Γουδί. Πέρασαμε όλοι από φριχτά βασανιστήρια, εκτός απτούς ξυλοδαρμούς με βούνευρα, με σιδεροσωλήνες και άλλα, τον φάλαγγα στα πόδια, τις καρφίτσες στα νύχια κλπ. μας άνοιγαν το στόμα με μια μέγγενη και μ' ένα χωνί μας πότιζαν αλατόνερο.

Πολλοί αγωνιστές υπέκυψαν και ξεψύχησαν την ώρα των βασανιστηρίων.

Από τους μασκοφόρους αναγνωρίστηκαν **ο Μηνάς που έμενε στις πολυκατοικίες [στις 'κίτρινες' προσφυγικές πολυκατοικίες του 1936, που ήταν οι μόνες πολυκατοικίες στο Δουργούτι την εποχή εκείνη, σ.σ.], ο Σαρκίς που πριν μήνες είχε πιαστεί απ' τούς τσολιάδες και είχε προσχωρήσει στα τάγματα και ο Θανάσης Μπαξεβανίδης [πρώην εαμίτης που συνελήφθη, έσπασε και μεταστράφηκε, σ.σ.], που έμενε στο Δουργούτι και είμαστε συμμαθητές στο δημοτικό σχολείο.**